TIFSIR

FUK

IL PITTURA

TA L'INS: COLL: MATRICI U PARROCCIALI

CNISIA TA BIRCHIRCARA

TA

S. ELENA IMPERATRICI

MAGHMULA MILL

COM: VIRGINIU PROF: MONTI

PITTUR FAMUS RUMAN.

Mira varietate pictura decorabat.
Zejnugha b' cull xorta ta pittura
(FIL CTIEB TA ESTER 1. 6.)

Stampata għand CARLU CACHIA
Strada Due Porte Nu. 1, 9, L' Isla.

GODFREY WETTINGER B[illegible]
UNIVERSITY OF MALTA
LIBRARY SE[illegible]

ND
1432
.M37
T5

LILEC

O MAHBUB PATRI PROVINCIAL

MAISTRU ANTONINU GATT MIS: APCU:

GLORIA TA L' ORDNI DOMENICAN

FERH U UNUR TAL CARCHARISI

CHEUCCBA LUMINUSA FIL CLERU COLLU

JEN

LI DEJJEM SIBTEC BHALA MISSIERI

GHAT-TAGHLIM U IT-TUIDDIB LI TAJTNI

B' DAN IC-CHEJCHEN CTIEB

IRRID NATI XIEDA TA DIN L' IMHABBA

LI GIO KALBI GHANDI GHALIC

GHALHECC BIL KIMA COLLHA

NOFFRI.

L' Imdina
Nhar S. Duminicu
tas-sena 1907.

CAN: V. VELLA A. T.
Cap: O. S. Spiritu.

GW3 460 982

Il lakgha li il Carcarisi ghamlu lill ctieb minni maghmul fuk il hajja tal kaddisa protettrici taghhom S. Elena Imperatrici, ghialitni inhobbhom u infittex sabiex niccorrispondi ma din l'imhabba u ir-rispett li ureu lejha, u billi bosta hbieb talbuni sabiex ingib xi ftit tat-tifsir fuk is-sabieha pittura *a fresco* li ghamel l'imfahhar Professur Monti fil Cnisia taghhom, ghalhecc jena mort rajt din il pittura, u ghalchemm ftit nifhem fiha, imma ngheidilcom li bkajt mistghageb u ghedt tasseu li issa il Cnisia sejra tcun il Genna ta l'art, vera ghamara t'Alla u bieb tas-sema, flejt il bagia mill' ahjar li stajt, staksejt il bosta persuni li jifhmu, u ghalhecc sejjer nati dan il ftit tat-tifsir, biex iservi ta ghajnuna lill dauc li imorru jammirau dan ix-xoghol stupend ta l'arti.

IL COPPLA.

Fil Coppla, bhala ghakda ta dac ix-xoghol collu li ghandu isir fil Cnisia collha; hemm pingiut it-Trionf tas-Salib, li ghandu jiehu fil Giudiziu universali, dan it-Trionf

culur ta cubrit fil hin id-demonii keghdin izommuhom marbutin biex jistenneu is-sentenza tal cundanna tahhom.

F' daun it-tliet xeni tarau dejjem ix-xita tan-nar fuk il hziena, id-demonii li jitturmentauhom u icarcruhom lejn kiegh l' infern, fil gholi issibu dejjem l'Ang'li, daun ifissru il ministri tal hakk t' Alla, li daun b'idhom ix-xellughia juru lill hziena il loc li hemm imhej ghalihom, u bis-siuf tan-nar fil-lemenia ichecciuhom lejn il bocca ta l'infern.

Fit-tliet xeni l' ohra in-nahha tal-lemin fuk il Cappellun tal Crucifiss hemm pingiuti it-tajbin, x'uhud minnhom rashom baxxiuta jadurau is-Salib, ohrajn rebbieha bil palm f' idejhom, ohrajn ferhanin iharsu lejn ir-Redentur, ohrajn merfughin mill Ang'li, fl'ohrajn imbaghad issib l' Ang'li li keghdin itellghu fl'airu it-tajbin lejn il Genna.

Fit-tieni pian in-nahha tal-lemin issibu lill S. Elena, liebsa ta Imperatrici Rumana ta dac iz-zmien, li bil kima collha kieghda tadura is-Salib, in-nahha tax-xellug hemm is-Slaten Magi, daun huma l' euuel adoraturi tar-Redentur fid-dinja.

Fit-tielet pian, fl' euuel zeug taksimiet

hdejn ir-Redentur, issibu is-Sagra familja collha chemm hi, jigifieri in-nahha tal-lemin il Madonna, S. Giusepp, San Guan Battista, in-nahha tax-xellug S. Anna, S. Giacchin, S. Zaccaria, S. Elisabetta, fil bicciet l' ohra imbaghad biex jaghmlu curuna lir-Redentur hemm it-tnax l' Appostlu.

Fit-tmien pilastri tal coppla imsejha bikia hemm scolpiti 16 il Serafin f'idejhom ghandhom lis-strumenti tal passioni, fukhom hemm curuni tal palm u trumbetti, biex ifaccruna fil Giudiziu, daun huma tant indorati tajjeb li ma taghrafhomx minn mital, donnhom pilastri li keghdin izommu l'anterna.

EVANGELISTI.

Fl' erba lunetti taht il Coppla hemm pingiuti l'erba Evangelisti, daun huma l'erba collonni li fukhom kieghda il Cnisia imkaddsa, daun huma lebsin bi-lbies bhal ta dac iz-zmien, u xehta u sura ta veri Lhud, ifissru tasseu dac li huma.

L'euuel uiehed (in-nahha tal-lemin) hemm S. Matteu dan ghandu l'Ang'lu li kieghed izomm il-lanza fil hin li kieghed inebbhu jicteb l' Evangeliu, in-nahha tax-xellug tighu hemm il crucifissioni, fil hin li Gesù Reden-

tur kieghed imut, ix-xemx mghottija, is-suldati mifxula, il Madonna u dauc in-Nisa it-tajba keghdin jibcu il meut ta Gesù, u ragg niezel mis-Sema donnu bhala beusa li il Missier Etern Alla kieghed jitfa fuk il gisem ghaziz tal Vittima tal Golgota Ibnu Gesù, fir-riglejn ta l'istess Evangelista hemm zeug Ang'li li keghdin izommu il ghodod tal Passioni.

Fit-tieni lunetta (in-nahha tax-xelluch) hemm S. Guan kieghed fuk is-shab, ma gembu ghandu l'aquila, collu estaticu b'ghaineih ifissati lejn is-sema, in-nahha tax-xelluch tighu fuk shaba hemm il Haruf Divin, in-nahha tal-lemin hemm in-nizla ta lis-Spirtu Santu, taht xbieha ta hamiema fuk ic-Cenaclu ta Sion taht ir-raggi hem l' ilsna tan-nar, f' dan ic-Cenaclu ucoll giè stabilit l'adorabbli Sagrament ta l' Altar, li fuku chiteb dan l'Evangelista, fejn riglejh hemm ucoll zeug Ang'li uiehed ghandu fiaccola tan-nar li tfisser l' imhabba, u l'iehor il ctieb tas-sebgha sigilli.

Fit-tielet lunetta (in-nahha tax-xelluch) hemm S. Luka taht xbieha ta xieh venerandu kieghed fuk il bakra, chif hua issimbolu tighu, Ang'lu ghandu kuddiemu li kieghed ighennieh

bil hleuuiet celesti, fil hin li dan ix-Xuejjah Evangelista kieghed immedita il Maternita tal Madonna, chif din tidher fil bgheit; fejn riglejh ghandu zeug Ang'li ghandhom f'idejhom is-simboli tas-Sacerdoziu Ebraic, cioè uihed il mitra u l' iehor il pettoral bit-tnax il hagra, li ifisser it-tnax it-tribù ta Israel.

Fir-raba lunetta (in-nahha tal-lemin) S. Marc bil-liun ma gembu, in-nahha tax-xellug ghandu Ang'lu li kieghed ibatti l'istendard, simbolu tal kauma ta l'imuiet, u in-nahha tal-lemin jidher it-tempiu ta Gerusalemm li kieghed jiggiarraf, friglejh hemm zeug Ang'li ghandhom xi chitba.

IL COR.

Fil bcejjec tal Cor, insibu rappresentati l' erbgha Ghorrief tal Cnisia, tnejn grieghi u tnejn latini, cioè in-nahha ta l'Evangeliu S. Ghirgor Magnu fil-lemin u S. Basiliu fix-xellug. Fin-nahha ta l' Epistola S. Ambrog fil-lemin u S. Guan Grisostmu fix-xellug, collha ghandhom fejn riglejhom tliet Ang'li.

Fil-lunetta tat-tieka in-nahha tal-lemin uara l' Ang'li li hemm idokku il musica celesti hemm is-sinjal ta dauc il Cnejjes li S. Elena bniet fil Palestina, u in-nahha l' ohra

kuddiem din it-tieka hemm ucoll l' Ang'li li keghdin idokku u uarajhom hemm il Cnejjes ta l' idolatria li S. Elena giarfet.

Fic-Centru fin-nofs hemm id-dahla ta S. Elena fil Genna, oh! xi sbuhija, x'maestria ta l' arti! ruhec tehodloc minn gismec, iggialec thoss il hleuuiet tas-sema minn din id-dinja!

S. Elena keghda fuk shaba sabieha liebsa ta Imperatrici Rumana, bi stil bizantin, chif chienet tilbes f'hajjitha, bideja merfugha b'sinjal ta ferh u gloria kieghda tittajar, diehla helu helu fil Patria beata, milkugha mill Madonna u mis-SSma Trinità fejnha ghandha Ang'lu dan ghandu f'idejh l'emblemi tar-regnu taghha, cioè fuk imhadda ghandu il curuna u ix-xettru, iehor ftit l'isfel bit-tromba kieghed ihabbar dan it-trionf ta din il cbira kaddisa ma duaru in-nahha il uahda hemm sebgha figuri, ifissru it-tliet virtù teologali u l'erba cardinali, li fil hajja kaddisa u prodigiusa taghha ippraticathom a gloria l'Alla, ghal gid tal Cnisia u ghajnuna tal poplu nisrani, fin-nahha l' ohra hemm S. Cecilia keghda iddokk l'orgni, kuddiem is-SSma Trinità, b'culuri sfumati keghdin fl' oghla tas-smeuuiet

ktajja cbira ta kaddisin, S. Giusepp, Patriarchi, Profeti, Martri, Confessuri, Dotturi u giabra ta Serafini li keghdin jaghmlu curuna lis-SSma Trinità.

Ma duar it-tuieki tal cor fis-second oidni hemm 12 l' Ang'lu keghdin idokku il musica.

Dan hu collu fuk fuk, imma sgur li l'ebda pinna ma hia capaci tiddescrivi is-sbuhjia l'arti il gmiel tal figuri u il hleuua ta din il pittura, biss nistedincom li tmorru tarau il verità.

TUISSIJA.

Sabiex uiehed ista u ghandu jara u jifli seuua dan ix-xoghol straordinariu, ta sbuhija rari u precisioni artistica, hemm bzonn li meta irid jara il Coppla imur f'nofs il cor u minn haun jista jara seuua ix-xena ta S. Michiel, imbaghad minn nofs il corsia, l'isfel mill lampier biex jara ix-xena tat-trionf tas-Salib u tar-Redentur, imbaghad minn fuk it-targiet tal altar tal Curcifiss biex tosserva it-tliet quadri

tar-reprobi, u minn fuk dauc tar-Rusariu tara it-tliet quadri ta l' insara it-tajba. Biex tara il cor seuua hemm bżonn titla fis-sedii tal Canonici f' nofs il passaggi li hemm fin-nofs u hecc tara cull uahda minnhom, biex tara seuúa ic-centru mur ghokod taht il lampier tal cursìa.

Mahbubin Carcarisi, intom li keghdin taghmlu chemm tifilhu sabiex izzejnu it-tempiu t' Alla, jena ngheidilcom li intom ghandcom il Barca t'Alla fukcom u fuk il familji taghcom, chif Alla stess uighed lill cbir Salamun, meta chien kieghed jibnilu it-tempiu ta Gerusalemm.

L'antichi taghcom ureu bizzejjed iz-zelu taghhom ghad-Dar t' Alla, meta marru jibnu dan il maestus tempiu unur ta Malta collha, u issa intom din il giaura preziusa keghdin iggialghua issir actar sabieha b'din iz-zina li keghdin biha izzejnu dan it-tempiu, ghaldakstant nifirhilcom mill kiegh ta kalbi li ghaliex intom keghdin tagharfu seuua tonfku fluscom f'din il pittura, scultura u induratura, li bihom dan it-

tempiu taghcom sejjer jixbeh lill Basilichi li jinsabu fil belt Eterna Ruma, u li ghogiobcom iggibu dan il famus pittur uiehed mill cbar ta Ruma, li bil pinzel artisticu tighu kieghed izejjen it-tempiu taghcom, li sejjer icun uiehed mill akua famusi Cnejjes li ghandna f' Malta.

Insara huti S. Elena mill ghola tas-sema keghda titghaxxak bicom, u bhala ulieda riconoxxenti lejha taticom il barca taghha u taklalcom minn ghand Alla il milja tal grazzi tighu, u tixghel gio klubcom in-nar taz-zelu ghaddar t' Alla, sa chemm tmorru imbaghad tghammru ghal dejjem fid-dar eterna ta Gerusalemm beata.

Replebimur in bonis domus tuae; sanctum est templum tuum, mirabile in aequitate.

Meta nidhlu f' darec nistghaneu bil gid, it-tempiu tighec hua kaddis, ghageb ghal giustizzia. Fis-Salm (4 XIV.)

BIS-SENSIA TAL CNISIA.